Hür Gençlik

«HÜR BİR TAHSİL, HAKİKÎ BİR HÜRRİYET, DEVAMLI BİR SULH İÇİN».

(Yeni seri) Yıl: 1 — Sayı: 1 | 1 Kasım 1949 | Fiatı: 20 Kuruş

Bir Beyanname Münasebetile

Ölümü üzerinden henüz on yıl geçmeden Atamızın devrinde gerçekleştirilen ileri hamlelerden birer birer geri dönüldüğü, hattâ inkâr edenlerin makbul addedildiği bu sıralarda, üniversite tahsilinin lüzumu veya lüzumsuzluğu da bir tartışma konusu olarak meydana çıkıyor. Bir sayın yazarımız «Yüksek tahsil fabrikalarımız» dan bahsederek ciddiyetle «üniversitede fazla istihsal buhranı» olduğundan dem vuruyor. Diğer bir yazarımız ise üniversite tahsilinin, büyük bir çoğunluk için hiç te lüzumlu olmadığını ileri sürüyor. Ord. Profesörlerimizden biri de, bir gazetenin sualine aynen şöyle cevap veriyor:

«— Tahsilin de lüksüne kaçmamalı. Ailenin mesleği ne ise, ona devam edecek bir tahsil kâfidir. Esasen zanaatlere sapanlar daha mes'ut olurlar. Fakir bir ailenin içinden yetişecek pek istidatlı, pek zeki bir çocuk nasıl olsa sivrilmek imkânını bulur. Hattâ hayırperver bir zenginimize sormuşlar: «Bu serveti nasıl yaptın?» cevap vermiş: Tahsil etmemek sayesinde...

Bu sayın Ord. Profesörümüze mülâkatı yapan muharrir hayretle soruyor:

— Tabiatile tahsilin aleyhinde bulunmuyorsunuz.

— Çalışma ruhunun, faydalı olmak ruhunun fertçe istiklâl ruhunun, hülâsa yepyeni bir ruhun bu millette taammüm etmesini istiyorum... Ahçılık öğrenmesi icabeden bir adamın üniversite tahsiline kalkması, babasının mütevazi tasarrufunu kül, kömür etmesi ne demekmiş?»

Acaba hakikaten yazarlarımızın ve profesörümüzün iddia ettikleri şekilde bir mesele varit midir, daha doğrusu böyle bir mesele bir tartışma konusu olabilir mi?

Bugün ilim ve teknikten beklenen şey toplumun refah seviyesini yükseltmek olduğuna ve bunun da yayılma ve gelişmesi ancak geniş kütlelerin malı olmasile mümkün bulunduğuna göre, hiçbir zaman öğretimin sınırlandırılmamasının gerektiği açıktır.

Eğer cehaletten ileri gelmiyorsa - ki sayın yazar ve profesörlerimizin vasıfları bu ihtimali düşünmekten bizi alıkoymaktadır - bu iddialar doğrudan doğruya, yüksek tahsilin kütlelerin malı olamıyacağını, ancak eskidenberi memleketimizin idareci ve hâkim kadrosunu teşkil eden muayyen ve küçük bir zümrenin inhisarı altında bulunması gerektiğini ifade ve o küçük zümrenin menfaat...

HÜR GENÇLİK

(Devamı S. 7. de)

Metafiziğe karşı ilim

Artık Alman felozofu Leibnitz gibi «mümkün olan âlemlerin en iyisinde yaşıyoruz» diye aptalca bir iyimserliğe kapılıp yan gelemeyiz. Leibnitz'in bu aristokratca saçmalamasına karşı Fransız düşünüşü Voltaire Kandit'i yazmış, onu kendi imkânlarına göre tenkit etmişti. Bugün hâlâ yukarıdaki tekerlemenin toz penbe gözlükleriyle dünyamıza bakanlar var... Az değildir böyleleri. Çokdurlar, pek çokdurlar. Ama artık Leibnitz için yaptığımız gibi bunlara da gülüp geçemiyoruz. Geçemiyoruz zira bugün, ilim, müspet ilim öyle gerçek bir şeydir ki metafizik düşünmek tam mânasıyla saçmalamak oluyor. Yalnız kasten kendi menfaatleri namına, yahut ta cehaletlerinden, aptallıklarından böyle düşünüyorlar. Bilhassa son zamanlarda «Hayatta en hakikî mürşit ilimdir» sözünün üzerine siyah boya çekerek onun yerine arap harfleriyle «Hayatta en hakikî mürşit dindir, metafiziktir» diye yazmak istiyorlar. Halka mistisizmi, metafiziği bir afyon gibi turuyorlar. Ama biz gençler, üniversiteliler, Bacon'un dediği gibi, «bilginin kudret» olduğunu biliyoruz. Ne XVIII inci yüzyıldaki Kant'ın «agnostisizm» ini XX inci yüzyılda tekrar ederek «Hakikat bilinemez» diyeceğiz; ne de «bilinir ama, zühdü-tekva yoluyla» diyerek, tekkeciliğe, mistisizme, sapacağız. Biz Galile'lerin, Descartes'ların yolunu güderek, dünyayı değiştirmek, daha iyisini kurmak mümkündür» diyenlerin safındayız. Bilinmeyecek bir şey yoktur. Bilgimiz çoğaldıkça imkânlarımız artacaktır.

1930 yılında bir çocukla babası arasında şu konuşma geçiyordu:

— Babacığım elmas nedir?

— Kömürdür...

— Ya kömür?

(Devamı S. 8. de)

"İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği" nin Beyannamesi

Türk gençliğinin yüksek haslet ve kabiliyetlerini yurda ve dünyaya tanıtmak, bugünkü şartlar içinde okuma gayelerimize engel olan bir çok ihtiyaçlarımızı imkân nispetinde karşılamak ve biribirimize karşılıklı yardım ellerimizi uzatmak, Büyük Atamızın bizlere emanet ettiği Cumhuriyet'in biz gençliğe vermiş olduğu haklarımızı korumak, her türlü gerilikle yılmadan savaşarak daima ileriye ve daima aydınlığa doğru güvenli adımlarla yürümek amacı ile kurulmuş olan «İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği» bu yıl da harç meselesini ön plâna almayı, bu hususta bir kampanya açmayı kararlaştırmış bulunuyor.

İstanbul Üniversitesi Rektörünün beyanatı ile de sabit olduğu veçhile harç sistemi Üniversite öğrenimini çok daha pahalı, adeta lüks bir meta haline getirdi. Memleketimizin büyük ekseriyetini teşkil eden fakir ve orta halk tabakalarından yetişmiş bir çok arkadaşımız için artık Üniversite öğrenimi bir hayal olduğu gibi, bugün aramızda bulunan sizlerde herhalde bunun ne kadar ağır bir yük olduğunu hissetmiş bulunuyorsunuz.

Talebe haklarının ve öğretiminin geniş halk kütlelerine yayılmasını müdafaada her zaman yüksek tahsil gençliğinin öncüsü olan İSTANBUL YÜKSEK TAHSİL GENÇLİK DERNEĞİ talebe cemiyeti olduğunu iddia eden bütün teşekküllere de bu hususta müracaat etmiş ve konuşmaya hazır olduğunu bildirmiştir. Derneğimiz tek başına kalsa dahi dâvasını müdafaadan asla vaz geçmiyecektir. Kendisini bu hususta bütün imkânları ile desteklemeyi vaad etmiş olan Hür Gençlik Dergisi ile, diğer gazetelerle, tertip edeceği toplantılarla ve teşkilâtı vasıtasile dâvasını yürütecektir. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği bütün faaliyetlerinde yalnız talebe arkadaşlarına güvenmekte ve hiç bir makamın emir ve direktifi altında hareket etmemektedir.

Üniversiteli ve Yüksek Okullu Arkadaş!

Tertip edeceğimiz toplantılara iştirak etmeni, derneğe üye olmak suretiyle de aktif olarak bu harekete katılıp çalışmanı bekliyoruz.

İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği

İlim Sulh Hizmetinde

Fransada Atom pili hakkında son araştırmalar

İlk defa maalesef, patırdı gürültü ile ortaya atılan nucleer enerjisinin kullanılma imkânı, münhasıran beşeri bilgiyi arttırmak gayesile yapılmış 50 yıllık esaslı araştırmaların neticesidir.

Bu meselenin tarihi Fransız âlimi Henri Becquerel'in keşfile başlar 1896 da, H. Becquerel, o devirde en ağır unsur olarak bilinen uranium'un, X şualarına benzer hususiyetleri olan bir şua neşrettiğini görmüştü.

İki yıl sonra, Pierre ve Marie Curie bu yeni şua meselesini incelemeğe koyuldular.

Bu da herkese malûm olan, parlak keşifler silsilesini meydana getirdi. 1898 de Marie Curie ve Schmidt birbirlerinden ayrı olarak, thorium'un da, radioaktivite denilen aynı hususiyeti haiz olduğunu isbat ettiler, ve Marie Curie bunun atoma has bir hususiyet olduğunu gösterdi.

Şua neşreden madenlerin daha çok yüksek bir radioaktiviteye sahip oldukları müşahadesi M. Curie'yi o vakte kadar bilinmeyen radioaktiv bir cismin varlığını tahmine sevketti.

Pierre ile Marie Curie iki yeni, şua neşreden unsuru (radioélément) tecride muvaffak oldular; bunlar da polonium ile radium idi.

Bu iki âlim ortaya koydukları usuller sayesinde ve Debierne ile birlikte çalışarak 1899 da actinium'u keşfettiler.

1899 da yeni yeni, radioaktivite hadiselerinin fiziki tekikleri üst üste yığılıyordu.

Büyük İngiliz âlimi Rutherford, Soddy'nin de iş birliğiyle 1903 te radioaktiv tahavvüllerin kanununu ilân etti, aynı zamanda Pierre Curie ve Laborde radiumun mütemadiyen ısı neşrettiğini isbat ettiler. Bu nucleer enerjisinin ilk defa olarak açıklanması idi.

1919 da, Rutherford tarafından yapılan, atomların suni çevrilmesi (transmutation artificielle), atom çekirdeği üzerindeki incelemeleri tecrübe sahasına soktu.

1932 de, Fransada İrene ve Joliot-Curie, İngilterede Chadwick, hemen hemen aynı zamanda, atom çalışmaları silsilesinde, esaslı bir rol oynıyacak olan neutron'un varlığını isbat ettiler.

Nihayet harbin arifesinde, atom enerjisinin heybetli tezahürünü temin edecek olan keşifler vuku buldu; Fransız âlimleri burada da mühim bir rol oynadılar.

1938 yılı sonunda, Berlinde Hahn ve Strassmen, bir takım şartlar altında uranium çekirdeğinin neutronlar tesirile ayrılmalar gösterdiğini isbat ettiler. Bu keşif, başlangıcında İtalyan âlimi Fermie'nin tecrübeleri bulunan, uzun bir çalışmalar silsilesinin neticesi idi. Fermi bu tecrübelerini, suni radioaktivite ile neutronların bulunmasından, az sonra yapmıştı. Bu hâdisenin meydana getirdiği enerji de çok büyük olmalı idi, tahminiz isbatı, birbirlerinden ayrı olarak, Pariste F. Joliot-Curie, Copenhague'da O-R Fritsch tarafından fission hadisesinin keşfini takib eden haftalar içinde olmuştu.

Nihayet 1939 da, F. Joliot, Halban ve Kowarski tarafından gayet mühim bir hadisenin daha mevcudiyeti gösterildi; bu alimler fission hadisesine oldukça önemli bir neutron reemisyonunun iştirak ettiğini tesbit ettiler.

Böylelikle, pillerin yapılmasını mümkün kılan temel hadiseler bulunmuş oluyordu. Bu parlak keşifler silsilesinde Fransız alimlerinin ne kadar mühim bir yer işgal ettikleri görülmektedir.

PİLİN DAYANDIĞI ESASLAR.

Parçalanan her bir uranium çekirdeğinden bir çok neutronların intişar ettiği keşfedilmeseydi, saf fizik bakımından çok önemli olan fission hadisesinin, herkesçe bilinen ve artık muazzam bir hale gelmiş olan tatbikatı mümkün olamıyacaktı.

Şimdi, uranium'a vasıl olan bir neutron'u şematik olarak takib edelim; bu neutron bir fission hadisesi meydana getirecek ve bu fission da başka neutronlar meydana getirecek hadise bu şekilde devam edecektir.

Tabii iş bukadar basit değildir: Bazı neutronlar sonradan plutonium'un birkaç tahavvülünü (transformatio) teşkil etmek üzere uranium (isotrop 238) tarafından yutulabilirler. Diğer bazıları ise bir iş görmeden kaçıp kaybolabilirler. İlk neutron bir fission hadisesi tevlit ettiği zaman, kalan neutronların sayısı bizim (unité) den fazla ise, sistemin bir çığ gibi ilerliyeceği barizdir; bu hadiseye yayılan zincir halinde prosesüs denir.

Daha ilerilere gitmeden, hatırlatalım ki, normal uranium, iki izotopun, uranium 235 le uranium 238 in bir karışımıdır; bu iki izotoptan birincisi 1/140 nisbetinde bulunur ve esas rolü oynayan da budur; zira ağır hareket eden neutronlarla karnı fazla dolu olduğundan, yenilerini yutar yutmaz çatlayıverir. Normal uranium'dan başlayıp, zincirleme bir reaksiyon husule getirmenin mümkün olduğu da bulunmuştur; bu da uraniumu, rolü neutronların hareketlerini yavaşlatmak olan bir maddenin içinde itina ile tutmakla mümkündür. (Bunun için ya carbone veya ağır su kullanılır). Söylediğimiz gibi, o takdirde neutronların uranium 235 in fission'unu meydana getirmesi ihtimali çok ve uranium 238 tarafından yutulması ihtimali de oldukça azdır. Yazıya ilâve edilen şema cihazın çalışması hakkında bir fikir verebilir.

Uranium, neutron yavaşlatıcısı içine itina ile yerleştirilmiştir; ve sistemin ancak neutronlar tarafından katedilen, uranium tabakasının kalınlığı, muayyen bir kritik seviyeyi aştığı zaman çalıştığı görülür. Bunun altında reaksiyon'un inkişafı imkânsızdır.

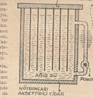
Böyle bir reaksiyonu istenildiği gibi tanzim etmek için, sisteme, sonradan kuvvetli neutron absorbe eden cisimler, umumiyetle cadmium veya bor sokmak yeter.

ZOE :

(Z: puissance zéro; O: uranium oksidi; E: eau lourde «ağır su») Zoe pilinde, isminin de işaret ettiği gibi, uranium madeni değil de, uranium oksidi, ve yavaşlatıcı olarak da ağır su kullanılmaktadır.

Şematik olarak, bu pil, içine uranium oksidi çubukları batırılan ve ağır su ihtiva eden büyük bir kabdan ibarettir. Kabın cesametini azaltmak ve kabil olduğu kadar az ağır su kullanmak için, kab çok saf grafitten bir aksettirici ile çevrilmiştir; bunun gayesi, neutronların dışarı sızmalarını, hiç olmazsa kısmen önlemektir. Bundan maada yayılmaması istenen cisimler, bu aksettirici kısımda oyulmuş deliklere girerler.

Pil kuvvetli akımlar husule getirmek için yapılmadığından, herhangi bir soğutma sistemi düşünülmemiştir; (normal çalışmasında birkaç kilo watlık bir akım meydana getirecektir). Teller vasıtasile, uzaktan idare etmek için yapılmış bir sistem, cadmium'dan mamul düzenleyici çubukları, harekete getirmek suretile pilin kuvvetinin ayarlanmasını mümkün kılar.

Pil kuvvetinin evvelden tesbit edilmiş miktarın üstüne çıkması veya umumiyetle pan etmesi anında, birçok emniyet sistemlerinin kabın içine düşmesile reaksion durur.

Bu pil yapılması sırasında, mekanik ve elektronik cihaz inşasına ait, nazik problemleri çözmek icab etmiştir. Bilhassa şua neşri enerjisinden dolayı, düzenleme tertibatını doğrudan doğruya idare etmek imkânsız olduğundan daha emin ve daha kati olan uzaktan idare etmek sistemi düşünülmüştür.

Nihayet, pilden çıkacak olan şiddetli şualara karşı korunmak meselesi kalıyor. Zira Zoé gibi az kuvvetli bir pil için dahi çok ağır tehlikelere maruz kalmadan yakında durmak mevzuubahs olamaz.

Bir yandan neutronları, diğer yandan da gamma şualarını durdurmak lâzımdır. Şimdiye kadar yapılmış olan diğer pillerdeki gibi muhafaza edici olarak, beton kullanılmasıdır. Bu beton içine de kuvveti ölçmeğe yarıyacak ve emniyet tertibatını idare edecek olan ionizasyon bölmelerini yerleştirmek için oyuklar açmak lâzım gelmiştir. Keza pilin dışına yerleştirilmiş başka ionizasyon bölmeleri şua neşrini muntazam bir şekilde ölçer ve deneyicilerin tehlikeli bir şua neşrine maruz kalmamalarını kontrol etmeyi sağlar.

PİLİN EHEMMİYETİ VE KULLANILIŞI.

Şimdi Zoé'nin neye yarıyacağı sual ortaya çıkıyor. Bu pilden enerji elde etmenin mevzubahs olmadığı bedihidir; zaten enerji elde etmek gayesi de düşünülmüş değildir; ve meydana getirdiği birkaç kilovat da mutlak surette kullanılamaz. Fakat Fransada yapılacak araştırmalarda, saf ilim olduğu kadar, tatbikat sahasında da çok büyük hizmetlerde bulunacaktır.

Fizikci için pil, ve bilhassa Zoé gibi kullanışlı bir pil, neutronların muhtelif cisimler üzerindeki ve muhtelif cisimlerin neutronlar üzerindeki tesirini kolaylıkla tetkik etmeği mümkün kılacak, kuvvetli bir neutron akımı husule getiren ideal bir cihazdır. Neutronların cisimler, cisimlerin neutronlar üzerine tesiri ise, saf ve tatbiki fiziğin neutronik adını verebileceğimiz bu yeni bölümünde ilerlemek için bilinmesi zaruri olan hususiyetleridir. Fizikte müessir bölümler «sections efficaces» denen bu gibi karakteristikleri bilmeden ciddi birşey yapılamaz. Bu pil sayesinde diğer birçok mühim tecrübeler de yapılabilecektir, çünkü pil fevkalâde kuvvetli bir araştırma cihazıdır.

Pilin işleyişi hakkındaki tetkikler, birtakım nazariyeleri tahkik imkânını verecek, ve kendilerini doğmakta olan bu sanayiin gelecekteki kadrosunu teşkil etmeğe veren, genç fizikçiler, genç mühendisler yetiştirmeği sağlıyacak ve başka keşifler yapmak gayesile daha büyük pillerini inşasını da temin edecektir.

Şimdiye kadar söylenenler dahi böyle bir pilin lüzumunu göstermeğe kâfidir. Fakat bu cihaz, Irene ve Frédéric Joliot-Curie tarafından keşfedildiğini bu makalenin başında da işaret etmiş olduğumuz sun'i radioaktif unsurlardan oldukca mühim bir miktarda imal etmekledir. Şimdiye kadar, bu gibi cisimlerden ancak cüz'i miktarda elde edilebiliyor ve bu da bilhassa siklotron vasıtasile

(Devamı S. 3. de)

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi

24 Ekim Birleşmiş Milletler Günü Dolayisile

BAŞLANGIÇ

İnsanlık ailesini teşkil eden bütün azaların şeref ve haysiyetini, onların eşit ve vazgeçilmez haklarını tanımanın, dünyada hürriyet, adalet ve barışın temeli olduğunu;

İnsan haklarının tanınmayıp hakir görülmesinin insanlık şuurunu isyan ettiren barbarca hareketlere götürdüğünü, ve terör ve sefaletten kurtulmuş, içinde insanların konuşma ve inanma hürriyetine sahip olacakları bir dünya kurmanın insan için en yüksek bir özleyiş olarak ilân edilmiş olduğunu;

İnsanın, son çare olarak, istibdat ve baskıya karşı isyan etmek zorunda kalmaması için haklarını hukuki bir rejimle korumanın şart olduğunu;

Milletler arasındaki dostane münasebetlerin inkişafını kolaylaştırmanın zaruri olduğunu;

Birleşmiş Milletler haklarının, temel insan hakları, insan şahsının haysiyet ve değeri, erkek ve kadınların eşitliği hakkındaki inançlarını Birleşmiş Milletler anlaşmasında bir kere daha belirttiklerini, ve sosyal terakkiyi kolaylaştırmak,daha iyi hayat şartları meydana getirmek kararını verip bunu ilân etmiş olduklarını;

Aza Devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile işbirliği ederek insan haklarına ve temel hürriyetlere külli ve fiili bir şekilde hürmet gösterilmesini sağlamayı üzerlerine almış olduklarını;

Bu hak ve hürriyetler hakkında müşterek bir anlayışın bu taahhüdü ifa için son derecede ehemmiyetli olduğunu nazarı itibare alan GENEL KURUL :

Cemiyetin bütün fert ve uzuvlarının bu beyannameyi daima hatırda tutarak, tedrisat ve terbiye yoluyla bu hak ve hürriyetlere hürmeti arttırmağa gayret etmeleri, ve alacakları milli ve beynelmilel terakkiperver tedbirlerle bunun, gerek aza Devletler halkları arasında gerekse onların hükmü altında bulunan ülkelerin halkları arasında, tanınması, ve külli ve fiili bir şekilde tatbik edilmesi için iş bu milletler arası İnsan Hakları Beyannamesini bütün halk ve milletler tarafından erişilmeğe çalışılacak bir gaye olarak ilân eder.

Bütün insanlar liyakat ve hak bakımından eşit ve hür olarak doğarlar. Akıl ve şuur sahibidirler ve birbirlerine karşı bir kardeşlik zihniyetiyle hareket etmeleri lâzımdır.

MADDE 2 — 1. Hiç bir ırk, renk, cins, dil, din, milli veya içtimai kökten gelme, siyasi veya başka herhangi bir kanaat, servet, doğuş veya başka bir durum farkı gözetilmeksizin herkes bu beyannamede ilân edilmiş olan bütün hak ve hürriyetlerden istifade edebilir.

2. Bundan maada bir şahsın tebaası olduğu memleketin veya ülkenin - bu ülke ister bağımsız, ister vesayet altında veya gayri muhtar yahut herhangi bir şekilde hâkimiyeti tahdit edilmiş olsun - siyasi, idari veya beynelmilel statüsüne dayanarak o şahıs hakkında hiç bir tefrik yapılamaz.

MADDE 3 — Her fert, yaşama, hürriyet ve şahıs masuniyeti hakkına sahiptir.

MADDE 4 — Hiç bir kimse köle ve kul olarak kullanılamaz; her türlü kölelik ve köle istimali yasaktır.

MADDE 5 — Hiç bir kimseye işkence edilemez, hiç bir kimse, vahşi, gayri insani veya aşağılatıcı ceza veya muamelelere tâbi tutulamaz.

MADDE 6 — Herkes, her yerde, hukuki şahsiyetinin tanınması hakkına sahiptir.

MADDE 7 — Herkes kanun karşısında eşittir ve hiç bir tefrike tâbi tutulmadan, kanunun himayesine mazhar olmak hakkına sahiptir. Herkesin, bu beyannameyi ihlâl eden her türlü diskriminasyona ve böyle bir diskriminasyon için yapılan tahrikata karşı kanunun himayesinden, eşit olarak, istiafde etmek hakkıdır.

MADDE 8 — Her şahıs, anayasanın veya kanunun kendisine tanıdığı temel hakları ihlâl eden fiiller karşısında salâhiyetli milli kaza mercilerine fiilen müracaat etmek hakkına maliktir.

MADDE 9 — Hiç bir kimse keyfi olarak tevkif, hapis ve sürgün edilemez.

MADDE 10 — Her şahıs, tamamiyle eşit olarak, davasının, hak dairesinde ve halk önünde, sırasına göre ya kendi hak ve vazifelerini tayin edecek yahutta, hakkında ileri sürülen ithamlar sabit görüldüğü takdirde, cezalandırılmasına karar verecek, bitaraf ve müstakil bir mahkeme tarafından görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11 — 1. Suç teşkil eden bir fiille suçlanan her şahıs, müdafaası için zaruri her türlü garantinin kendisine temin edildiği açık bir mahkeme sonunda suçlu olduğu kanuni bir şekilde tesbit edilinceye kadar mâsum sayılır.

2. İşlendikleri zaman milli veya beynelmilel hukuka göre suç teşkil etmiyen fiillerden ötürü hiç bir kimse mahkûm edilemez. Keza, suç teşkil eden bir fiile verilecek ceza o fiil işlendiği zaman verilebilecek olan cezadan daha fazla olamaz.

MADDE 12 — Hiç bir kimsenin hususi hayatına aile işlerine, ikâmetgâhına veya muhaberatına keyfi bir şekilde karışılamaz, şeref ve şanına tecavüz edilemez. Her şahıs bu gibi müdahale ve tecavüzlere karşı kanunun müdafaasından istifade etmek hakkını haizdir.

MADDE 13 — 1. Her şahıs bir Devlet içinde serbestçe dolaşmak ve ikametgâhını seçmek hakkına sahiptir.

2. Her şahıs, kendisininki de dahil olmak üzere her memleketi terk etmek ve yeniden kendi memleketine dönmek hakkına sahiptir.

MADDE 14 — 1. Baskı karşısında her şahıs bir iltica yeri aramak ve başka bir memlekete iltica etmek hakkına sahiptir.

2. Amme hukukuna ait bir suça veya Birleşmiş Milletlerin prensip ve gayelerine aykırı hareketlere dayandığı sabit olmuş takibat hallerinde bu hak iddia edilemez.

MADDE 15 — 1. Her ferdin bir milliyet hakkı vardır.

2. Hiç bir kimse, keyfi bir şekilde, milliyetinden ve milliyet değiştirme hakkından mahrum edilemez.

MADDE 16 — 1. Evlenme çağına gelmiş erkek ve kadın, ırk, milliyet veya din bakımından hiç bir kayda tâbi olmaksızın evlenme ve bir aile kurma hakkına sahiptirler. Evlenme hususunda, evlilik boyunca ve ayrılma sırasında kadın ve erkeğin hakları eşittir.

2. Evlenme müstakbel karı kocanın ancak hür ve tam rızası tahtında vuku bulabilir.

(Devamı S. 6. da)

Fransada atom pili araştırmaları

(Baş tarafı S. 2. de)

mümkün oluyordu. Şimdi ise pille pilin aksettiricisinde bulunan önemli neutron akımı sayesinde, muhtemel gayelerde kulanılacak radyoaktif cisimlerden bol miktarda imal edilebilir.

Sun'i radyoaktif cisimlerin tatbik imkânları hakkında çok az malûmat vereceğiz. Faraza, elimizde bulunan stabl bir cismin izotopu olan, ve bu cisimle gayet az bir miktarda karışık bulunan radyoaktif bir cisim bulunsa, şua neşrinin ortaya çıkarma vasıtalarının dakikliği sayesinde radyoaktif unsurun en küçük izi tesbit edilebilir. Biyolojide bu «tesbit etme» usulünün karmaşık sindirim hadiselerini daha iyi anlama ve derinleştirme imkânını sağlıyacağı şüphesizdir. Umumiyetle denilebilir ki, biyolojik prosesusların pek çoğu, organik kimyanın girift reaksiyonlarıdır. Bu reaksiyonlar üzerindeki tecrübelerde «tesbit etme» tekniği bilhassa semereli olacaktır.

Normal bir insanın vücuduna radyoaktif iod tatbik edilince, bu iod tiroidde birikir. Tiroid bezinin anormal çalışma şartları altında bu birikme derecesi değişecektir. Bazı hallerde radyoaktif iod tatbiki tedavi usulü olarak kullanıldığı gibi, daha başka ne gibi tedavi usulünün ((meselâ bir cerrahi usulün) tatbik edilebileceğini tayin etmek için de kullanılmıştır.

Her halde, tababetin inkişafı için, hayati prosesusler hakkında edinilen tam bir bilginin vereceği çok faydalı neticelerden uzun uzun bahsetmeğe hacet yoktur. İlmi araştırmalarda bulunan laboratuarları, pil sayesinde radyoaktif tesbit edicilerle takviye etmek bu sahadaki bilgimize inkişaflar sağlıyacaktır.

Pilin kulanılışı ve sağladığı istihsale ait verilen bu birkaç misal pilin tahakkuk etmesinden sonra onun bilvasıta tatbikat alanlarının ne kadar geniş ve ne kadar mütenevvi olduğunu göstermeğe yeter. Fakat pil için şimdi akla gelen tatbikat sahalarına dair verdiğimiz bu misaller çok noksandır.

Asıl kullanma imkânları henüz meçhul olan atom enerjisinin, tatbikatta gösterdiği inkişafın henüz başlarında olduğumuzu da unutmıyalım. Ve halihazırda pilden edinilecek en büyük istifade ne ısıdır, ne de radyoelemandır, belki de kolay kolay ele geçmiyen birşey: Bizi çevreleyen dünya hakkındaki bilgimizin mükemmelleşmesidir.

Dünya Gençl

Türkiye'de

★ İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr. Ö. Celâl Sarç, 12 Ekim günü Rektörlük binasında basın mensuplarile bir toplantı yapmış ve bina vaziyetinden bahsettikten sonra bu yıl yeniden üniversiteye kaydolunanlar hakkında ezcümle şöyle demiştir :

«—Üniversitenin muhtelif fakültelerine şimdiye kadar müracaat edenlerin sayısı geçen yılki seviyeyi bulmamıştır. Fakültelere ve mekteplere şimdiye kadar kaydedilmek üzere başvuranların miktarı şöyledir: Edebiyat Fakültesine 158, İktisat Fakültesine 116, Tıp Fakültesine 591; Eczacı mektebine 177; Dişçiye 177; Orman Fakültesine 196; bütün mevcut 1956 dır. Halbuki geçen sene 2900 kadar talebe alınmıştı.

Sayın Rektör ayrıca bir gazetecinin sualine cevaben bu neticede iktisadî zorlukların da rolü olduğunu ve gençlerin bedava tahsil imkânı veren leylî mekteplere rağbet ettiklerini ilâve etmiştir.

★ Burs meselesi : Öğrendiğimize göre M. E. Bakanlığı kendi hesabına okuyan talebelere şimdilik ayda 100 lira vermektedir. 1950 den sonra belki bu miktar 120 liraya kadar çıkarılacaktır. Halbuki «Aş evleri ve yurtlar kanunu» gereğince M. E. B. na devredilen yurtlarda yatma ve sabah kahvaltısı için ayda 20 ve aşevlerinde öğle, akşam yemekleri için 50 lira alınacaktır. Bu vaziyette geride kalan 30 lira ile bir üniversite talebesinin ders kitapları, lâboratuar malzemesi, yol parası, fakülte harçları ve diğer zaruri ihtiyaçlarını hiç bir şekilde karşılıyamıyacağı aşikârdır.

★ İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği harç sisteminin yüksek tahsil gençliği için ağır bir yük ve bir çok lise mezunu gencin okumasına engel teşkil ettiğini görerek bu hususta bir kampanya açmış ve bir beyanname yayınlamıştır.

I. Y. T. G. D. 17 Kasım Enternasyonal Talebe Günü dolayısile «Harp sonrası dünyasında ve Türkiye'de talebe cemiyetlerinin durumu»nu mukayeseli olarak inceleyen mufassal bir broşür hazırlamaktadır.

★ Türkiye Millî Talebe Federasyonu, İstanbul Belediyesine senelik 10 bin lira yardım yapması hususunda müracaatta bulunmuştur. Yardımın 4000 lirası muhtaç talebeye yardım, 3000 lirası beynelmilel talebe teşekküllerine katılma giderleri ve 1500 lirası da neşriyat ve sergi giderleri olarak kullanılacaktır. Üyeler ayrıca valiyi ziyaret ederek kendilerine bir lokal teminini rica etmişlerdir.

Gene aynı federasyonun temsilcileri geçen ay Ankara'ya giderek Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde bazı teşebbüslerde bulunmuşlardır.

Bu arada delegeler Türkiyenin dünya gençlik birliğine azı bulunması dolayısile 1100 lira olan senelik aidatın Bakanlık tarafından ödenmesini istemişler ve bu arzuları kabul edilmiştir.

Diğer taraftan dünya gençlik birliği icra komitesinin yılda dört defa yapılacak toplantılarına iştirak edecek olan delegelerin 1200 lira tutan seyahat ücretlerinin de yarısının Bakanlıkça ödenmesi hususunda bir karara varılmıştır.

★ Teknik Üniversite Talebe Birliği, temsilcileri geçen ay Ankaraya giderek burs meselesi üzerinde alâkadarlarla görüşmelerde bulunmuşlar ve talebelere verilen 100 liranın bugünkü şartlarda kâfi gelmediğini belirterek bu meblâğın 140 liraya çıkarılmasını istemişlerdir. Temsilciler ayrıca İşletmeler Bakanı Münir Birsel'le de görüşerek İstanbul sergisi bittikten sonra Sümerbank pavyonunun Teknik Üniversiteye lokal için tahsisini istemişlerdir.

İspanya'da

Enternasyonal Talebe Birliği, İspanya Anti-faşist talebeleri ve tekmil dünyadaki faşizm kalıntılarile mücadele eden bütün talebeler tarafından karşılıklı tesanüt günü olarak ilân edilen 14 ve 18 Nisan - İspanya Cumhuriyetinin kurulduğu gün - münasebetile I.U.S. dünya talebelerine bir mesaj göndermiştir.

I.U.S. in son toplantısında icra heyeti bu çalışmaların mahiyetini ve ehemmiyetini belirtmiştir. Mesajda şöyle denmektedir. «I.U.S. (14 Nisan), bu günü, dünyadaki bütün demokrat gençlerin, sulh yolundaki çalışmalarının parolası olarak, antifaşist ruhun, faşizm ve faşizm kalıntılarını yok etmek için verdiği kararı dünyaya ilân ettiği gün olarak kabul eder. Bu kampanya, aynı zamanda, İspanya demokrat gençlerine maddi bir destek olacak şekilde kullanılmalı ve kitlevi olmalıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Meclisine verilmek üzere bir dilekçe hazırlanmıştır. Bu, her memlekette tasdik edildiği takdirde talebelerin faşizm meselesinde ve Franco İspanyası'nın Birleşmiş Milletlere kabul edilmemesinde birbirlerine ne kadar bağlı olduğunu gösterecektir.

İspanya talebelerine maddi yardım temin etmek I.U.S. deki bütün demokrat talebelerin milletlerarası arkadaşlığını ortaya koyacaktır.

Buna iştirak etmekle, talebeler kendi istikballerini, üniversitelerini ve haklarını müdafaa etmiş olacaklardır. Faşizm içinde yaşıyan talebe ve gençlerin daima inkâr edilen haklarını elde etmelerine yardım, ayni zamanda Franco İspanyasının emperyalistlerle harp plânları yapmasına mani olunmasını temin edecektir. Zira I.U.S., İspanyanın, emperyalistlerin ve A.B.D. monopolist bir zümresinin harp politikasının stratejik temeli olarak hazırlandığını açıklamıştır. Böylece bu kampanya sadece İspanya gençliği için değil dünyadaki bütün talebelerin esas haklarını müdafaa için mühim bir manâ taşımaktadır. Bütün dünya, insanlığının düşmanı olan Hitler ve Mussolini'nin bu kuklasına, istikbalin menfaatleri için karşı koymaktadır. Böylece İspanya gençliğini desteklerken kendi istikballerini de garanti etmektedirler.

I.U.S. bütün demokrat gençlerini bu mücadeledeki faaliyetlerinde birleştirmeğe, bütün işçi, kadın, entelektüel, gençlik ve sulhü seven bütün insanları birlikte bunu umumî bir dava olarak kabul etmeğe ve dünyayı, Faşizmi mütemadiyen harbi körükleyen reaksiyonuna, ve son kalıntılarına karşı sonsuz bir mücadeleye davet eder.»

(İngiltere, Gal ve Şimali İrlanda Kolej ve Üniversiteleri Millî Talebe Birliğinin organından.)

14 Nisan

«Beni öldüreceğinizi biliyorum. Buna rağmen hayatımı bir defa daha yeni baştan yaşamak mümkün olsaydı yapmış olduklarımdan başka bir şey yapmazdım.» Bunlar ikinci defa olarak ölüme mahkûm edildiği Barselonadaki mahkemede Numen Mestres'in söylediği sözlerdi. Bütün dünya memleketlerindeki talebe ve gençliğin protestolarına rağmen Numen Mestres 1949 yılı Şubatın 17 sinde idam edildi. Hakim, dünya çapındaki protesto mitinglerinin hiç bir faydası olamıyacağını çünkü Madritten Numen Mestres'i ölüme mahkum etmek emrini almış olduğunu bildirdi.

Bu 14 Nisan günü Faşizme karşı mücadele eden Cumhuriyetçi İspanyanın kuruluş yıldönümü olarak Faşizme karşı mücadele eden bütün dünya genç ve talebelerinin tesanüt günü ilân edilmiştir. 14 Nisan günü hatırası anılacak olan Numen Mestres'in Faşizme karşı mücadelede bütün dünya talebelerine ilham kaynağı olacağına eminiz.

W. S. N.'den

Venezuella'da

Venezuella kurtuluşunun yıldönümü olan 12 Şubatta Venezuellanın her tarafında talebeler ve gençlik Venezuella'da iktidarı ele geçirmiş olan askeri diktatörlüğe karşı büyük bir savaş açmışlardır.

Demokrasi ve millî kurtuluş için yapılan bu mücadelede yurdun çeşitli eğitim merkezlerinden gelmiş olan on bin talebe Caracas'ta mitingler tertip ederek bütün siyasi mahkûmların serbest bırakılmasını, bütün demokratik ve anayasa ile Avustralya, Avusturya, Çin, tanınmış olan hakların iadesini istemişler, yekpare bir halde, demokratik hareketin yok edilmesine son verilmesini ve iktidarda bulunan askeri idarenin terör politikasının sona erdirilmesini istemişlerdir.

Bu hareket bilhassa Andras Bello, Fermin Toro ve Miguel Antonio Caro kollejleri ile öğretmenler okulu olan Gran Colombia üniversitelerinde kendisini göstermiştir. Mitinglerden sonra talebe tarafından askeri hükümete karşı protesto gösterileri tertip edilmiştir.

W. S. N.'den

İtalya'da

İtalyada yeniden beliren faşist faaliyeti, üniversitelere ve demokratik eğitime karşı yeni bir takım taarruza geçmiştir. Bu husustaki hareketlerden talebeler tamamiyle haberdar bulunuyorlar. Sabık Mareşal Graziyani'nin mahkemesi esnasında kendini gösteren faşist gösterileri bu cümledendir. Bu gösterileri takiben İtalyan hükûmeti derhal devlet bütçesinde eğitim için ayrılan tahsisatın % 60 ını kesmiştir. İtalyan demokrat talebelerinin mutabık olmadıkları şey İtalyan kabinesindeki hıristiyan demokrat çoğunluğunun üniversitelere, talebe menfaatlerine ve İtalyan halkının kültürel miraslarına karşı olan hücumlarıdır. Bu hükümet İtalyan halkının faşizme karşı olan mücadele ve fedakârlıklarını bir alay mevzuu yaptığı gibi eğitimi de hakiki ilim gelişmeleri ile hiç bir ilgisi olmıyan hedeflere yöneltmekte ve tanınmış faşist profesörleri önemli eğitim kürsülerine yeniden getirtmektedir.

Bu profesörlerden bir tanesi faşizmin en iğrenç köleleri tarafından desteklenen ırk üstünlüğü prensibleri ve ilim düşmanı nazariyeler üzerine istinat eden bir vesika olan «Mihver Devletleri Irk Manifesti»ni imzalamış Nicholas Pende'dir.

Pende, yahudi düşmanlığını övüne övüne belirtmekten hiç bir zaman çekinmemiştir. Bu adamın kafasında tecrit kamplarında ve Fossa Ardeatina'da vahşice bir şekilde öldürülmüş vatandaşları arasındaki sayısız yahudi talebelerinin hatırası daha yepyenidir. Harbin sonunda Pende Milli Birlik Hükûmetinin müttefikan verdiği bir kararla tıbbî patoloji kürsüsünden kovuldu. İşte bu adam az zaman önce kürsüsüne iade edilmiş olan adamdır. İtalyan demokrat talebeleri bunu duydukları zaman ilk derste bu tayini protesto etmeğe hazırlandılar. Fakat faşistler de hazırlanmış bulunuyorlardı. 3 Aralık'ta faşistler üniversite konferans salonuna kavga gurupları, haydutlar, kara borsacılar, hattâ profesyonel boksörler bile getirmişlerdi. Onların sayısı talebelerinkini aşıyordu ve talebeler Pende'nin kürsüsüne iadesini protesto ettikleri zaman o çapulcular talebelerin üzerine hücum ettiler.

Üniversitede başka gösteriler de yapıldı ve bir defa daha talebelerin protesto hareketini bastırmak için talebe olmıyan faşist sürüleri üniversiteye getirildi. İtalyan Demokrat Talebe Birliğinin icra heyeti azaları bir protesto hareketi esnasında tevkif edildiler. Ayni zamanda bir takım faşistler de tevkif edildi.

Demokrat Talebe Birliği azaları faşistler gibi silâh taşımadıkları için derhal serbest bırakıldılar. Polis karakoluna giden diğer talebeler, faşistlerin polis tarafından serbest bırakılıp birer paket te sigara ile mükâfatlandırıldıklarını gördüler.

Pende'nin ikinci konferansında faşistler daha da kalabalık olarak geldiler ve bu sefer de demokrat talebeleri dövmek için yanlarında demir çubuklar da getirmiş bulunuyorlardı. Talebeler protesto hareketine başladıkları zaman derhal hücuma uğradılar, yazı masaları üzerine çekilip korkunç bir şekilde dövüldüler. Yediği bir darbeden dudakları parçalanmış olan bir talebe Pende'nin asistanı tarafından arkadan yapılan bir hücuma uğradı ve yüzü daha feci bir şekilde parçalandı. «Asil Pende» (!) bu esnada ayakta hareketsiz durup tıpkı faşist hakimiyetinin günlerinde tecrit kamplarında ayni şekilde muameleye tabi tutulanlara yapmış olduğu gibi manzarayı memnuniyetle seyretti. Vahşice taarruzları ile tatmin olmıyan faşistlerin bazıları konferans salonuna polisi getirip bu hâdisenin müsebbibi olarak hücuma uğramış olan antifaşist talebeleri gösterdiler. Polisle faşistlerin işbirliği her tarafta kendini gösterdi.

Maamafih bütün bunlar talebenin eğitimin demokratik bir hale getirilmesi ve Pende gibi sahte ilim adamları ile faşistlerin ilim nüfuzu altında bulunan sahadan çıkarılması için yaptıkları mücadeleye devam ettiklerini göstermektedir.

Nicholas Pende nasıl olup ta üniversiteye dönmenin yolunu bulmuştu? Daima ilim kalpazanlığı yapmış olan bu adam evvelce faşist tıp nazariyelerinin en önde gelen propagandacılarından biriydi. Bugün de Gasperi rejiminin dini diktatörlüğü altında Pende her zamanki kadar hırsla kilise muhitlerinin teveccühünü kazanmıya çalışmaktadır.

Az zaman önce Pende «Mukaddes Yazılar Önünde Doktor» ismi altında bir kitap neşretti. Bu kitabında, Pende, mürteci rejimlerin hizmetkârı olarak elde ettiği büyük tecrübeleri beşeriyet mefhumu ve insanlığın ahlâki vasıfları meselesine tatbik etmektedir. İşte kitaptan bir parça:

«Biz bütün insanların arasında spiritüel bir telvis yaratarak şeytanın Havva'nın genlerinde derin bir değişme yaratmıya muktedir olmuş olduğu tezini ileri sürdük... Bu bizi Habilin nasıl olup ta (Havvanın kötü bir geninin yine geni henüz nispeten iyi bir durumda bulunan Ademin geni ile birleşmesi meselesi) bozuk genlerin nefsine hakimiyeti dolayısiyle bir katil olarak doğmuş olduğunu anlamamıza yarıyacaktır. Çünkü Kabil alelâde bir insandı. Havva ile Ademin üçüncü, çocukları da öyle. İşte bu sebeple bütün insanlık, biri Kabilin iyi torunları, öteki de Habilin kötü ruhlu torunları olmak üzere iki sınıfa ayrıldı».

Orta çağın kilise konseylerinin bir iğnenin tepesinde kaç tane melaikenin oturabileceği hususunu münakaşa ettikleri günlerin üzerinden çok zaman geçmiş olmasına rağmen orta çağ havasının Roma tepelerinde halâ hakim olduğu çok açık bir hakikattir. Böyle profesörlerle Roma üniversitesinde tıp, patoloji ve biyoloji öğretiminin neticesinden şüphe etmekte ve İtalya ilminin istikbalinden korkmakta yerden göğe kadar haklıyız. Maamafih mesele bundan da ciddidir, çünkü bu faşistin üniversiteye dönüşünü selamlıyan ayni üniversite ve devlet makamları sadece İtalyada ilim ve kültürün inkişafından değil fakat İtalyan halk ve talebelerinin bütün istikbalinden mesuldür. Son aylar esnasında İtalyan talebelerinin büyük çoğunluğu bilhassa ordu ve polis tahsisatlarını daimi surette artırmakta olan hükümet politikasından meydana gelen ekonomik güçlüklerden dolayı talebe menfaatleriyle gittikçe daha fazla ilgilenmekte ve bu sahadaki faaliyetlerini arttırmaktadırlar.

Çeşitli üniversitelerde bütün talebe yekpare bir halde gittikçe gelişen bir grev hareketi ile üniversite ders taksitlerini arttırma teşebbüslerine karşı koymuş ve bu yoldaki teklifleri reddettirmiştir.

Kendi üniversitelerine ve milli kültürlerine karşı olan tehdidin önünde bu kadar hararetle durmuş ve Pende gibilerinin rollerini açıklayıp onların üniversiteden çıkarılmalarını ısrarla isteyen İtalyanın demokratik talebelerinin bütün İtalyan halkıyle beraber müessese ve istikballerini koruyacak birer öncü olabileceklerinden emin bulunuyoruz.

Bu gibi meselelerde gösterdikleri hareket tarzlariyle talebeler İtalyanın istikbalinin, bir taraftan halkı yeni bir harp için hazırlamağa teşebbüs ederken diğer taraftan eğitim müesseselerine hücum eden ve onları korkunç bir şekilde kontrol eden faşist elemanları üniversitelere yeniden takdim eden bir hükümete ait bulunmadığını belirtiyorlar. Demokratik harekete hücum vasıtası olarak faşist profesörlerin faaliyette bulunmalarına müsaade eden dini diktatörlük hükümetinin politikası, kendi demokrasilerinin ve dünya sulhunun bekçisi olan İtalyan talebeleri ile halkı tarafından mağlubiyete uğratılacaktır.

World Student News'den

Vietnam'da

Vietnam Fransızlar elinde iken halkın ancak % 9 u okuma yazma biliyordu.

Vietnamlılar halkı cehaletten kurtarmak, cehaletle mücadele etmek için yabancı tahakkümününün kaldırılmasının şart olduğunu kendilerine şiar edindiler.

Vietnam hükûmetinin kararı:

1. Cehaletle mücadele etmek.
2. Hür bir memleketin isteklerine cevap verecek şekilde, tahsil usullerini ve programını demokratik usullere göre değiştirmek.

Netice hayret edilecek kadar müspet oldu. 7 milyon insan, 1000 günlük bir mücadeleden sonra cehaletten kurtuldu. Umumi eğitim sahasındaki bu muvaffakiyet batı ve orta Viet-Namın batı eyaletlerini içine alıyordu.

Şimdi, Ha-Tinh eyaletinin 150 köyünden 42 sinde herkes kendi dillerile okuyup yazabilmektedir. Ayni şey Quyuh-Loi ve Thai-Binh eyaletleri için de söylenebilir.

Yapılan plâna ve alınan neticeye göre bir ihzari eğitim sistemi konmuştur ki, bu sistemde nazariyeden çok pratiğe ve fiiliyata yer verilmektedir. Yani mekteple hayat arasında büyük bir boşluk yoktur. Yüksek tahsil talebeleri toprağın işlenmesine yardım etmektedirler. Tıp talebeleri askerî hastahanelerde çalışmakta, ve ilim araştırıcıları askerî fabrikalarda çalışabilmektedir.

Şimalî Vietnam'ın her eyaletinde bir orta mektep, ve üç eyaletin köylerinde de halk mektepleri mevcuttur.

(Devamı S. 7. de)

İngiltere'de

MİLLETLERARASI MİMARİ KONFERANSI

«Milletlerarası Talebe Birliği» namına mimari talebeleri birliği tarafından tertib edilen Milletlerarası Mimari Talebelerinin konferansı, 24 Nisan Pazar günü Londrada toplanmıştır.

İngiltere ve başka memleketlerin mimari talebelerinin eserleri konferansa bağlı olarak Regent Street Politekniğinde teşhir edilmiştir.

Çekoslovakya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Irak, İtalya, Hindistan, Norveç Romanya, İsveç, Cenubi Afrika, İsviçre, Viet-nam, Batı Afrika ve Yugoslavyadan 55 delege gelmiştir.

S.S.C.B. delegeleri davete, imtihanlarından dolayı icabet edememiştir.

Bir kısım Fakirler

V. Saroyanın bir hikâyesi

Bir yaz bir bakkal dükkânında çalıştım. Öğleden sonra saat dörtten gece yarısına kadar çalışıyordum, fakat sekizden sonra kayda değer hiç bir iş olmadığından bütün yaptığım, pencereden dışarı bakmak, dükkânın içinde dolaşmak ve öteberiyi derleyip toplamaktan ibaret kalıyordu. Burası pis sokaklarda 9. Street'te küçük bir dükkândı. Buraya gelenlerin hepsi enteresan insanlardı.

Çocukları saymazsak, ancak iki üç tanesi öteberi çalmazdı. Geri kalanların hemen hepsi satın aldıklarından fazlasını çalarlardı. Sadece ihtiyaçları olduğu ve satın alacak paraları olmadığı için çalarlardı. Arkam onlara dönük olduğu zaman bir paket jiklet veya ufak bir pandispanyayı veya bir domates suyu konservesini ceplerine atıverirlerdi. Bütün bunların farkına varırdım ama hiç belli etmezdim. Hepsi iyi insanlardı, sadece fakirdiler.

Bir defasında Ağustosta bir hanım göğsüne bir sarı kavun saklamak istedi. Bu, gördüğüm en acıklı şeylerden biriydi. Elli yaşında falan bir kadındı. Apaşikârdı ki göğsünde kendinden başka bir sürü şey daha vardı ve zannedersem canı bir sarı kavun çekmişti.

O gece hiç bir şey satın almadı. Dükkânda beş dakika durdu, bir sürü şeyin fiatını sordu ve incirden, kayısıdan, şeftaliden tattı. Birincilerin bir düzinesinin on sent tuttuğunu ve çok iyi olduğunu söyledim. O da «iyi görünüyorlar ama hakikaten öyle mi?» dedi. Sonra bir tane tatmasını söyledim. Biraz tereddütten sonra tablodan en büyüğünü seçti, soydu ve üç ağızda iyice tadına bakarak yedi. Daima bir hanım efendiydi. Vekarını bozmadan sarı kavunu aşırmasını fevkalâde bulmuştum.

Dükkâna gelip de bir şey çalmıyanların arasında Casal adlı ufak bir İspanyol vardı. Kimin çalıp kimin çalmadığını bilmek lâzımdı. Casal, ilk bakışta dikkati çeken ve insanı düşünmeğe sevkeden kocaman kafalı, mahzun yüzlü, ufak tefek adamlardandı. Hemen her akşam saat onda gelir ve yarım saat kadar kalıp konuşurdu. Sessiz konuşurdu, ağır başlı ve vakurdu.

Casal'a büyük hürmetim vardı. Hiçbir şeyden haberi yoktu. 10 senedir bir tek gazete okuduğunu zannetmem. Hiç bir şey hakkında ne bir fikri vardı ne de bir şikâyeti. O sadece kırksekiz sene nasılsa yaşamış olan ufak tefek bir adamdı. Zamanla neden o kadar vakur olduğunu ve hiç bir şeyden şikâyet etmek ihtiyacında olmadığını anladım.

Zira babaydı. On yaşında bir oğlu vardı. Bu çocuk uzun boylu ve çok yakışıklıydı. Tam Casal'ın oğluydu; bu şüphe götürmezdi. Kafası babasının kafasıydı. Casal onunla iftihar ederdi. Zaten onu yaşatan da buydu. Bir gece bana «oğlumu tanıyor musun? Öyle iyi bir çocuktur ki o. Koskocaman ve iyi bir çocuk. Nedir biliyor musun? Her gece işten döndüğünde oğlum: «Baba omuzlarıma çık der, ben de omuzlarına binerim ve beni bütün evde dolaştırır. Sonra oturup yeriz» dedi.

««Böyle bir şeye sahip olmak nedir biliyor musunuz? Ufak bir baba, iriyarı ve babasını omuzlarında taşıyan bir oğul. Zannedersem bu mühim bir şeydir».

Başka bir gece Casal «Oğlumun neden bu kadar iyi olduğunu anlatayım sana» dedi. «Annesi, o doğarken öldü. İşte bundan. Hiç annesini tanımadı, daima yalnızdı; bebekken bile. Öğle yemeğinde, ne yapıyor diye bakmak için eve giderdim. Bazan ağlar bulurdum. Bazan da ağlamayı kesmiş bekler bulurdum onu. Daha küçükken ağlamayı ister istemez bıraktı. İki yaşından sonra onun için de benim için de kolay oldu iş. Hasılı büyüdüğünü görseydin. Onu beğeniyor musun».

«Hiç şüphesiz mükemel bir çocuk» dedim.

Casal. «Sana bir şey diyeceğim nedir biliyor musun? Şimdi benim için çalışmak istiyor. Kâfi miktarda çalıştığını söylüyor. Makinelerle arası iyidir. Bir tamir atölyesinde işçi olabilir. Ona ne dedim biliyor musun? «Hayır dedim ona, Joe, okula gideceksin». Herkesle iyi geçinir. İyi çocuktur. Onu koleje yollayacağım. Hakkı bu onun. Onun için çalışmayı seviyorum» dedi.

«Şüphesiz» dedim.

Casal, ben orada çalışırken gelen iyi insanlardan biriydi.

Bir başkası da, 12 yaşında kırmızı saçlı bir küçüktü, ismi Maggie idi. Ateş gibi idi ve bazı fakir çocukların da olduğu gibi neşeli idide.

Dükkâna gelirdi ve hiç bir başlangıç yapmadan, hiç konuşmaya başlamadan birdenbire kahkahayı salıverirdi. Sadece gelir ve gülerdi. Bu beni daima sevindirir, fakat hiç belli etmezdim ona; daha fazla gülsün diye.

««Pekalâ ne istiyorsun» derdim.

«Biliyor musun» derdi.

Bir kahkaha:

«Ekmek» derdi.

«Pekalâ ne istiyorsun?»

Gözünün ucundan bir bakardı: «Neyin var?» derdi.

Böyle bir insana yapılacak başka bir şey olmadığı için ona bir şeftali atardım. O da yakalar ve nazlı nazlı yerdi. Tabii o arada küçük parmaklarını uzatarak öteberi araklardı.

«Bana Ginger Rogers'e benziyorsun diyorlar».

«Yalan söylüyorlar».

«Vallahi söylüyorlar, sen de benzediğimi biliyorsun. Beğenmiyor musun onu?»

«Fevkalâde».

«Ben tam ona benziyorum».

Henüz 12 yaşındaydı.

Memleket onun gibilerle dolu. Hayret etmeğe lüzum yok. Onların hepsi büyük sinemadalar !

Başka ufak bir oğlan vardı. Hiç bir zaman bir meteliği bile bulunmazdı, fakat daima bakmak için gelirdi dükkâna. 4 yaşlarındaydı. Ona Collagan derdim. Büyük adamdı o. Dükkânda bir saat durur ve - belki kendi kendine bir şeyler konuşurdu ama - bana bir şey söylemeden kuruşluk şekerlere bakardı. Gelenler ona takılıp tekerlenirler ama o hiç kımıldamadan bakmasına devam ederdi.

Bir gece kavun çalan kadın başını okşadı:

«Oğlunuz mu?» dedi.

«Evet» dedim.

«Mükemmel bir çocuk. Size benziyor, bugün incirler kaça» dedi.

«Düzinesi on sent» diye cevap verdim.

«Hakikaten iyi mi?»

«Evet iyi. Beş dakika evvel bir tane yedim. Lütfen siz de bir tane tadın».

O da tattı. Şeftali ve kayısıdan da aldı.

O gece de hiç bir şey satın almadı. On dakika durdu. Yarın sabaha kadar 25 sent ödünç istediğini fakat cesaret edip soramadığını biliyordum.

En nihayet «Ne mutlu bize Kaliforniyada oturuyoruz, değil mi?» dedi.

Memleketten hiç ayrılmadığımı, bu şehirden dışarıya çıkmadığımı söyledim. «Başka yerler buradan farklı mıdır?» «O! müthiş farklıdır» dedi. «Bazı yerlerde yazın nefes alınmaz. Meselâ Şikago. Bakın burası ne kadar harikulâde».

«Açık kapının önünde duruyordu. Kolunu göğe doğru salladı.

«Burada hava o kadar güzel ki» dedi. O gidince Colaganı çağırdım. Hemen geldi.

«Şeker kamışı ister misin?» dedim.

Cevap yok.

Şüphesiz istiyordu, ama bir şey demezdi.

«Buraya gel, istediğini al» dedim.

Şeker kavanozunun yanına geldi. fakat almak için uzanmadı.

«İstediğini al» dedim. Tereddüt ederek bana baktı.

«Tabii istediğini alabilirsin» dedim.

İnanmıyordu ve biraz da korkuyordu. «Korkma» dedim. Elini uzatıp bir şeker aldı. «Başka bir şey daha al» dedim. Şekeri yerine koyup mumdan köpeğe uzandı. «Yok şekeri de sakla» dedim. Topyekun dört türlü kuruşluk şeker aldı, fakat bunları alabilmesi için bir hayli cesaret vermem icap etti. «Hadi Collagan, şimdi eve git ve bunları ye. Al onları» dedim. Hiç bir şey söylemeden fakat halâ şaşkınlık içinde gitti. Ertesi gün geldiğinde gayet sessizce en iyisinin şeker kamışı olduğunu söyledi. «Şu halde ben de tadayım» dedim. Böylece bir tane kendime, bir tane de ona verdim ve beraber yedik.

Bu dükkândaki günlerim çok iyi geçti. Çünkü buraya bir şeyler yemeğe veya biri ile konuşmağa gelen fakirler iyi, tuhaf, üzüntülü, gülen ve çalan ufak insanlardı.

İnsan hakları Beyannamesi

(Baş tarafı S. 3. de)

3. Aile sosyetenin tabii ve esas unsurudur ve gerek sosyeteden, gerekse Devletten himaye görmek hakkını haizdir.

MADE 17 — 1. Her şahsın, yalnız olsun, topluluk içinde bulunsun mülkiyet hakkı vardır.

2. Kimse mülkiyetinden keyfi bir şekilde mahrum edilemez.

MADDE 18 — Her şahıs, fikir, düşünce ve din hürriyeti hakkına sahiptir; bu hak, din ve kanaat değiştirebilmek ve bunları, yalnız başına veya toplu olarak, hususi bir şekilde olduğu gibi âmme muvacehesinde de, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayin icrası suretiyle, açıklamak hürriyetini tazammun eder.

MADDE 19 — Her fert kanaat ve neşir hürriyeti hakkına sahiptir; bu ise, kanaatlerinden ötürü rahatsız edilmemek ve, hiç bir hudut mevzubahs olmaksızın her hangi bir neşir vasıtasıyla haber ve fikir alıp yayabilmek hakkını tazammun eder.

MADDE 20 — 1. Sulh ve sükunu bozmayan toplantılar yapmak ve cemiyetler kurmak her şahsın hakkıdır.

2. Hiç bir kimse bir cemiyete iştirake icbar edilemez.

MADDE 21 — 1. Her şahıs, ya doğrudan doğruya yahut ta hür bir şekilde seçilmiş mümessiller vasıtasıyla kendi memleketi hükümetinin idaresine iştirak etmek hakkını haizdir.

2. Her şahıs, eşit şartlar içinde, kendi memleketinin idari işlerinde rey hakkına sahiptir.

3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir; bu irade, muayyen fasılalarla yapılan dürüst seçimler vasıtasıyla, eşit genel seçimde ve gizli olarak verilen reyde veya rey hürriyetini teminat altına alan mümasil bir usulde ifadesini bulmalıdır.

MADDE 22 — Sosyetenin bir azası olmak itibariyle her şahsın sosyal güvenlikde hakkı vardır; sosyal güvenlik, her memleketin organizasyonu ve gelir kaynakları nisbetinde, milli gayretler ve beynelmilel kooperasyonlar sayesinde ferdin kabiliyet ve şahsiyetinin hür bir şekilde inkişaf etmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tatminini sağlamak gayesiyle kurulmuştur.

MADDE 23 — 1. Her şahıs, âdil ve tatmin edici çalışma şartları içinde ve işsizliğe karşı himaye görerek, çalışma ve işini hür olarak seçme hakkını haizdir.

(Devamı S. 7. de)

Vietnam'da

(Baş tarafı S. 5. de)

Hükûmet orta mektep talebelerine mühim miktarda burs vermektedir.

Daha yüksek mektepler de açılmaktadır. Tıp koleji, eczacı, sosyal ilim, ziraat, ticaret ve umumî iş mektepleri açılmıştır. Siyasî ve içtimaî ilimler fakültesi, yüksek öğretmen okulu, edebiyat fakülteleri bu sene açılacaktır.

«Kültürel ilerleme» : Harbin başlangıcındanberi Viet-Nam ahalisinin kültürel sahada yaptığı ilerleme, geçen sene, Şimalî Vietnam'da toplanan ve Temmuz 16 dan 20 ye kadar süren 2 nci kültür konferansında açıklanmıştır.

«Mektepler» : Bütün Viet - Nam ahalisinin okumaya olan susuzluğunun neticesinde mevcut kitaplar ve mektepler az gelmiş yukarıda da bahsedilen yeni mektepler açılmıştır.

Aşağıdaki rakkamlar bu sahadaki çalışmaların bir kısmını göstermektedir. Şimali Viet - Nam'daki iik mektepler 2.886 dan (1946) da 4.223 e (1948), orta mektepler de 18 den 148 e çıkmıştır.

«İlim» : Her ne kadar vakitlerinin mühim bir kısmı harp işlerine hasredilmekte ise de, Viet-Nam'lılar, ilim araştırmaları,atom enerjisi, hayatın biyolojik manası, tıp ve cerrahideki ilerlemeler, veremle sıtmanın tedavisi ve diğer sahalarda çalışacak zaman bulabilmektedirler.

«Edebiyat ve san'at» : Son iki sene zarfında, hikâye, hatırat, ve piyes yazma sahasında mühim bir ilerleme görülmektedir.

Harp senelerinde düşman işgali altında olan ve hayatın san'atla tam manasile karışmış bulunduğu yerlerde verilen «Hafif tiyatro temsillerinin» halkın üzerinde son derece mühim tesiri olmuştur.

Resim, bilhassa harp aleyhtarı propaganda sahasında, çok süratle terakki etmiştir.

«Vatan şarkıları» ve «Folklor» sahasındaki musiki, her sınıf halk arasında çok tutunmuştur. Müzisyenlerin bazıları klâsik, bazıları opera musikisi, bazıları halk şarkıları, bazıları da Amerikan cazı sahasında çalışmaktadır.

Bir Beyanname Münasebetile

(Baş tarafı S. 1 de)

lerini müdafaa etmektedir. Otobüslerde şebekelerin kaldırılmak istenmesi; hayat pahalılığını ileri süren sinemaların zam talepleri meşru görüldüğü halde, bu taleplerin, eskiden yüksek tahsil gençliğine yapılan cüzi tenzilâttan vazgeçilerek gerçekleştirilmesile düşülen tenakuza aldırış bile edilmemesi ve buna benzer hâdiseler; nihayet bunların hepsinden önemli olarak, üniversite bütçesinin ancak % 6-8 ini teşkil ettiği halde pek çok arkadaşımızı yüksek tahsilden mahrum bırakan harç sisteminin ihdası, yukarıda belirttiğimiz görüşle incelendiği zaman ayrı bir manâ kazanmakta; bu geri ve inhisarcı zihniyetin fiilî tezahürlerini teşkil etmektedir.

Bu bakımdan «İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği»nin yayınladığı beyanname büyük bir önem taşımaktadır. Bu beyanname ile yüksek tahsil gençliğimiz, diğer memleketlerdeki üniversiteli arkadaşlarının, daha iyi bir dünya kurulabilmesi için her şeyden önce ilmin kütlelerin malı olması gerektiği hususunda yaptıkları mücadeleye katılmakta ve onlardan geri kalmıyacak bir şuur ve olgunluğa sahip olduğunu işaret etmiş bulunmaktadır.

Beyannamede gözümüze çarpan diğer bir nokta, bütün talebe teşekküllerine, bu kampanyaya katılmaları için ayrıca müracaat edildiğinin belirtilmesidir. Hakikaten dava bütün talebe cemiyetlerinin daha doğrusu bütün yüksek tahsil gençliğinin davasıdır. Aynı zamanda bu kampanyaya karşı takınacakları tavır; talebe cemiyeti olduğunu iddia eden teşekküllerin ne dereceye kadar talebe meseleleriyle uğraştıklarını ve ne dereceye kadar müstakil veya muhtelif makamların muhtelif nisbette kontrolları altında bulunan bağımlı teşekküller olduğunu açıkça gösterecektir.

İşte bu mülâhazalardır ki, «Hür bir tahsil, hakikî bir hürriyet, devamlı bir sulh için» çıkmakta olan dergimiz İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneğinin davetine icabet etmekte ve onu, bütün imkânlariyle bu kampanyada desteklemeye karar vermiş bulunmaktadır.

İnsan Hakları Beyannamesi

(Baş tarafı S. 6. da)

2. Eşit bir iş karşılığında eşit bir gündelik almak bilâistisna herkesin hakkıdır.

3. Çalışan herkes, gerek kendisine gerekse ailesine insan haysiyetine uygun ve icabında başka sosyal himaye vasıtalarıyla da tamamlanan bir hayat tarzı sağlayacak, âdil ve tatminkâr bir ücret almak hakkına sahiptir.

4. Her şahıs, menfaatlerini korumak için, başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve onlara intisab etmek hakkına sahiptir.

MADDE 24 — Her şahsın, istirahata, boş vakte ve, bilhassa, iş müddetinin makûl bir şekilde sınırlandırılmasına ve muayyen fasılalarla - yine ücretini almakta devam edeceği - tatiller yapmağa hakkı vardır.

MADDE 25 — 1. Her şahsın, gerek kendisinin gerek ailesinin sıhhatini, refahını ve bilhassa yiyeceğini, giyeceğini, barınağını, tıbbi bakımını sağlıyacak ve zaruri sosyal hizmetleri görmesini mümkün kılacak bir hayat seviyesine hakkı vardır; işsizlik, hastalık, çürüğe çıkma, dulluk, ihtiyarlık veya irade dışı sair sebeplerle yaşama vasıtalarının ziyaı halinde her şahıs sosyal güvenlikden istifade etmek hakkını haizdir.

2. Analık ve çocukluk hususi bir yardım ve müzaheret hakkına haizdir. Gerek evlilik halinde, gerekse evlilik dışında doğmuş bütün çocuklar sosyal himayeden aynı şekilde istifade ederler.

MADDE 26 — 1. Her şahsın eğitim görme hakkı vardır. Hiç olmazsa ilk ve temel öğretim herkes için parasız olmalıdır. İlk öğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretim genelleştirilmelidir; yüksek tahsilin yolu eşit olarak herkese, liyakati nisbetinde, açık bulundurulmalıdır.

2. Eğitim insan şahsiyetini tamamiyle geliştirmek, insan haklarına ve temel hürriyetlere hürmeti kuvvetlendirmek hedefini gözetmelidir. Eğitim, bütün milletler, ırk ve din gurupları arasındaki anlayışı, toleransı ve dostluğu, ve Birleşmiş Milletle'rin sulhü korumak için göster'diği faaliyetin inkişafını teşvik etmelidir.

3. Çocukların görecekleri eğitimin nevini seçmek hakkı herkesten evvel ebeveyne aittir.

MADDE 27 — 1. Her şahıs, topluluğun kültür hayatından serbestçe pay almak, güzel sanatlardan istifade etmek, ilmi terakkilere ve bunun sağladığı refaha iştirak etmek hakkına maliktir.

2. Herkes, sahibi olduğu her türlü ilmî, edebi veya artistik eserlerden doğan maddî ve manevî menfaatlerini korumak hakkına maliktir.

MADDE 28 — Gerek sosyal gerek beynelmilel sahada işbu beyannamede sayılan hak ve hürriyetlerin tam manasiyle tatbik edildiği bir nizamın hüküm sürmesini istemek her şahsın hakkıdır.

MADDE 29 — 1. Fert, ancak, içinde şahsiyetinin hür ve tam olarak inkişaf edebildiği bir topluluğa karşı vazifelerle mükelleftir.

2. Herkes kendi haklarını kullanır, hürriyetlerinden istifade ederken ancak kanun tarafından tayin edilen tahditlere tabidir, bu tahditler ise, sırf, başkalarının hak ve hürriyetlerine hürmet ettirmek, demokratik bir sosyetede ahlâkın, âmme nizamının ve genel refahın haklı icaplarını yerine getirmek gayesine matuf olabilir.

3. Hak ve hürriyetler, hiç bir halde, Birleşmiş Milletlerin prensip ve gayelerine aykırı bir şekilde kullanılamazlar.

MADDE 30 — İşbu beyannamenin hiç bir hükmü, bir Devlete, bir topluluğa veya bir ferde, burada zikredilmiş olan hak ve hürriyetleri ihlâl edecek bir faaliyette bulunmak veya bir iş yapmak hakkını tanımaz ve bu şekilde tefsir edilemez.

Bulletin des Nations Unies'den çeviren:
N. İPEKÇİ

Hür Gençlik

AYLIK DERGİ

Sahibi ve Neşriyatı filen idare eden :

Nihat Sargın

Abone şartları :

18 sayısı :200 Krş.

6 sayısı :110 Krş.

İdare yeri : Süleymaniye Mimar Sinan Cad. 114

Basıldığı yer :

Basıldığı yer :Duygu Matbaası

Ölümünün 100. yıldönümünde:

F. Chopin

Chopin 1810 yılı Şubatının 22 inci günü Varşova yakınında küçük bir kasaba olan Zelazowa - Wola'da doğdu. Babası Lorrain'den Polonyaya hicret etmiş bir Fransız, annesi Polonyalı idi.

Chopin'de musiki istidadı pek küçük yaşta belirmiş, ve bir harika çocuk olarak tanınmıştı. İlk derslerini Bohemyalı piyanist Zivini ve Varşova Konservatuarı müdürü J. Elsner'den almıştır. Daha sekiz yaşında iken hayır işlerine mahsus bir konserde çalmış ve piyanist olarak alkışlanmıştı. 1827 de Avrupa turnelerine başladı. 1831 yılında Polonyada ihtilâlin patlamasından az önce Varşovadan Parise gitmek üzere temelli olarak ayrıldı. İhtilâl önceleri muvaffak olmuş gibi iken sonra tamamen boğulmuş ve Polonya yeniden Çarlığın yıllarca süren boyunduruğuna girmiş bulnuyordu. Chopin memleketinden ayrılırken ölünceye kadar yanından ayırmadığı bir yurt hatırasını da beraber götürdü. Bu hatıra gümüş bir kaba konmuş bir avuç Polonya toprağı idi.

Kısa zamanda Parisin yüksek sosyetesine kendini tanıtarak kibar ve zengin çevrelerde hararetli bir kabul görmeğe başladı. Böylece edebiyat ve musiki muhitlerinde bir çok dostlar edindi. Bunların arasında Balzac, Berlioz, List, Heine, Musset, Georges Sand, kontes D'Agoult, A. Dumas ve devrinde en büyük musikişinaslardan biri addedildiği halde sonradan lâyık olduğu mevkie indirilen Mayerbeer de bulunuyordu.

Georges Sand ile tanışması tarihin en meşhur aşklarından birinin başlangıcını teşkil etmiştir. 1837-1847 arasında on yılı, Balear adalarında, kâh Pariste, kâh G. Sand'ın Nohant'taki villâsında birlikte geçirdiler. 1847 yılında G. Sand önceleri severek kabul ettiği hastabakıcı rolünden usanarak «aziz hasta»sından ayrıldı. Birbirlerini anlayıp sevmeleri kolayca mümkün olmayacak kadar zıt yaratılışta olan bu iki sanatkâr arasındaki bağ nihayet tamamen kopmuştu. Fakat Chopin hâlâ bu sevginin tesiri altında bulunuyordu. Düşman işgali altındaki vatanına dönmemek te onun için ayrı ve derin bir üzüntü kaynağı idi. Bu manevî ıstıraplar da ağır bir gırtlak veremi olan hastalığının ilerlemesinde şüphesiz büyük bir âmil olmuştu. Nihayet ölüm 1849 yılı 17 Ekiminde, henüz 39 yaşında iken büyük sanatkârı huzura kavuşturdu. Cenaze töreninde 29 yıl önce memleketinden getirdiği yurt toprağı mezarının üstüne serpildi; yalnız kalbi derin bir aşkla sevdiği ve eserlerinde dile getirdiği ana yurduna, Polonyaya gönderildi.

Piyanoda yeni bir stilin yaratıcısı olan Chopin hemen yalnız piyano için eser yazmıştır. Bunların arasında vals, mazurka, polonez gibi danslar, prélude, impromptu, ballade, nocturne gibi fanteziler ve etude'ler bulunmaktadır.

Nostaljinin ve millî duygunun kendisini kuvvetle hissettirdiği «polonezler polonezi» la bemol majör polonezi, Nohant'ta geçen unutulmaz günlerin hatırasını aksettiren gene la bemol majör ve fa minör ballade'ları ve memleketimizde pek sevilmiş olan etüde'leri ile o, Schumann'ın kendi mecmuasında bu şaheserlerin yaratılmasından yıllarca önce ifade ettiği düşüncelerini ne kadar kuvvetle teyid ediyordu:

«— Gecenin geç vaktinde, nafile yere semada aradığımız ender bir yıldız gibi, yıllardır bilmeden kendinden bahsedip durduğumuz bu zatı, müzemizden eksik etmeğe hiç imkân var mı? Acaba yolu nereye gidiyor, (bizleri) nereye götürüyor, kimbilir bu yol daha ne müddet parlayacak?»

Zengin melodileri, zarif ve tatlı temaları, duygulu ve coşkun üslûbu ile romantik devrin hakikî bir mümessili olan büyük müzisyeni ölümünün yüzüncü yıldönümünde dergimiz de hürmetle anar.

H. G.

Sahnemizde FAUST

Klâsikler olsun, dram eserleri olsun bunlar her zaman tefsirlere muhtaç olmuşlardır. Yunan trajedilerinden başlayınız Shakespeare'den geçiniz ve meselâ Goethe'ye geliniz. Bu zengin dehalar, bu her biri birer âlem olan insanlar eserlerinde birçok problemlere dokunmaktadırlar. Meselâ Romeo-Juliette'de temel olan şey aşk mıdır, yoksa bir toplumun içinde birbirine düşman olan iki ailenin macerası mıdır? Bu soruya iki şekilde cevap verilebilir. Dünya görüşleri ayrı iki rejisörden birisi bilhassa aşk tarafını, ötekisi de toplum meseleleriyle dolu olan tarafını belirtecektir. Hele bugün ikinci şekilde hareket etmek vazife de olmuştur. Rejisörün eseri sahneye koyuştaki tefsirinden başka artistin de bu tefsiri desteklemesi gerekir. Eseri en iyi tefsir eden, en iyi artist demektir. Bu sefer kültür meselesi işin içine girer. Eserin konusunun geçtiği devir, yazarının hayatı ve düşüncelerinin gelişme seyri, en küçük teferruatına kadar incelenip sahneyle ilgili her kişinin hafızasına birer birer işlenmelidir.

Goethe'ye gelelim: Goethe, büyük Fransız ihtilâlinin Avrupayı değiştirmeğe koyulduğu zamanda gençlik yıllarını yaşamaktaydı. Fransadaki kadar kuvvetli olmasa bile Almanyada da, bir yeni sınıf, burjuva sınıfı feodal aristokrasiye karşı kendisini hissettirmeğe başladığı sıralarda ilk eserlerini veren Goethe'nin bu yeni hareketin tesiri altında kaldığını görüyoruz. Fakat Alman aristokrasisinin mürteci zümresi bu yeni sosyal nizama karşı göstermiş olduğu tepkiyle, kendi benliğine has unsurların tamamen kaybolmasına mani olmuştur.

İşte ister Romain Rolland gibi «Goethe'nin dramı» diyelim, ister bir filozofun dediği gibi «Goethe'deki diyalektik» diyelim, Goethe'nin eserlerindeki ileri insaniyetçi fikirlerle geri şovence fikirlerin yanyana duruşu, Alman toplumunun ilk defa kendi zamanında beliren ikici durumuyla pek yakından ilgilidir. Bilhassa gençlik eserleri, bu arada Faust'un birinci kısmı, zamanına göre pek ileri ve inkilâpçı bir karakter taşımaktadırlar. Dr. Faust mukaddes kitabı kendi diline çevirirken: «Her şeyden önce söz vardı» demeyi beğenmez, «Hiç bir şey yoktu, fiil vardı» der. Bu fikir bugün de kabul edebileceğimiz bir fikirdir. Sonra yine Faust'ta geçen «Bütün nazariyeler kül rengidir, hayatın altın ağacıdır yeşil olan» sözünü beğeniyoruz. Prométhé şiiri başlıbaşına bir şaheserdir. Onu bugün bile hayranlıkla tekrarlıyoruz:

«Yalnız bütün insan'lardır insanlığı teşkil eden,
Bütün kuvvetler beraber olursa dünyâı yaratılır.»

İşte bu tarafları da olan bir dehânın eseri tiyatromuz Dram kısmında temsil olunmaktadır.

Seniha Bedri tarafından türkçeye çevrilen eserin sahne adaptasyonunda muvaffak olunmuş olduğu söylenemez. Artistlere gelince, Mefistofeles rolündeki Sami Ayanoğlu müstesna hepsi bocaladılar. Eserin temsili Sami için bir zafer olmuştur diyebiliriz. Fakat Artemel Faust'un altında ezilmişti, Cahide Sonku ağır olan Margerit rolünü yenememiş gibi idi. Öteki rollerde Şükriye Atav'ın sihirbaz kadındaki başarısını belirtelim. Evet biraz müşkülpesentiz. Daha da müşkülpesent olmalıyız. Zira tiyatromuz halkımızın kültürünün gelişmesinde gereken öncülük vazifesini başaramıyor.

Goethe'nin doğumunun 200 üncü yıldönümü olan 1949 yılı, U.n.e.s.c.o.'nun da önayak oluşuyla, bu büyük adamın büyüklüğüyle mütenasip gösterilere sahne oluyor. Şehir tiyatrosunun ilk temsil olarak Faust'u seçmesi bu yüzden isabetli olmuştur.

M. CEBE

Metafiziğe karşı ilim

(Baş tarafı S. 1, de)

— Kömür, 6 nötron, 6 proton ve 6 elektronlu bir atomdur.

— Proton nedir?

— Protondur.

1940 da babanın bilgisi daha çoktur:

— Bir proton nedir baba?

— Bir pozitif elektronla beraber olan nötrona proton denir oğlum.

— Ya nötron?

— Nötron, nötrondur.

1945 de konuşma şu şekli almıştır.

— Nötron nedir?

— Proton ve nötron, «nükleon» denilen bir parçacığın iki hâlini gösterirler. «Nükleon» protondan nötron haline geçerken bir pozitron yahut pozitif elektron neşreder.

Yarın «nükleon»un ne olduğunu, ertesi günü daha başka bir şeyi öğreneceğiz. Eskiden «mekruhtur deyu» kaşık çatalla yemek yemiyenler bugün uçağın ve elektriğin rahatlığı karşısında hayrandırlar ve mistisizmlerinde, metafiziklerinde sahteliklerinden başka bir şeyleri kalmamıştır. Yarınki imkânlar onlara bu sahteliği de attıracaktır.